

יונתי בחגוי הסלע

יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה הראיני את מראיך השמייעני את קולך פי קולך ערב ומראיך נאווה: (שיר השירים ב ד).¹

שיר השירים רבה פרשה ב, וילנא סימן ב, דונסקי סימן ל – היונה והנץ

תני דבי ר' ישמעאל: בשעה שיצאו ישראל ממצרים למה היו דומין? ליונה שברחה מפני הנץ, ונכנסה לנקי הסלע ומצאה שם הנחש מקנן. ונכנסה לפניו ולא היתה יכולה להיכנס שעדיין הנחש מקנן. תחזור לאחורה - לא תהי יכולה שהנץ עומד בחוץ. מה עשתה היונה? התחילה צווחת ומטפחת באגפיה כדי שישמע לה בעל השובך ויבוא ויצילה. כך היו ישראל דומים על הים, לירד לים לא היו יכולין, שעדיין לא נקרע להם הים. לחזור לאחוריהם לא היו יכולין שכבר פרעה הקריב, מה עשו? וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה' ².

שמות רבה פרשה כא סימן ה – המלך מתאוה לשמוע את קול האישה שמבקש לישא

אמר ר' יהושע בן לוי: למה הדבר דומה? למלך שהיה בא בדרך, והייתה בת מלכים צועקת לו: בבקשה ממך הצילני מיד הליסטים. שמע המלך והצילה. לאחר ימים ביקש לישא אותה לאישה. היה מתאוה שתדבר עמו ולא הייתה רוצה ³. מה עשה המלך? גירה בה הליסטים כדי שתצעק וישמע המלך. כיון שבאו עליה הליסטים התחילה צועקת למלך, אמר לה המלך: לכך הייתי מתאוה לשמוע קולך. כך ישראל, כשהיו במצרים והיו משעבדים בהם, התחילו צועקים ותולין עיניהם להקב"ה ... מיד: "וירא אלהים את בני ישראל" (שמות ב כה). התחיל הקב"ה מוציאן משם ביד חזקה ובזרוע נטויה; והיה הקב"ה מבקש לשמוע את קולם פעם אחרת ולא היו רוצים ⁴. מה עשה? גירה לפרעה לרדוף אחריהם ... מיד: "ויצעקו בני ישראל אל ה' ⁵". באותה שעה אמר

¹ עוד ארבע פעמים שהם שתיים כפול שתיים, פונה הדוד לרעה בתיאורה כיונה. פעמיים בדימוי העיניים כעיני יונים בפרק א פסוק טו ובפרק ד פסוק א באותו הלשון בדיוק: "הַנֶּץ יָפָה רַעֲיָתִי הַנֶּץ יָפָה עֵינֶיךָ יוֹנִים"; ופעמיים בביטוי "יונתי תמתי": בפרק ה פסוק ב: "פְּתַחֲלִי לִי אֶחָתִי רַעֲיָתִי יוֹנָתִי תַמְתִּי שְׂרָאשִׁי נִמְלֵא טֶל קְנֻצוֹתַי רְסִיסֵי לִילָה", ובפרק ו פסוק ט: "אֶחָת הִיא יוֹנָתִי תַמְתִּי אֶחָת הִיא לְאִמָּה בְּרָה הִיא לְיֹלְדָתָה". אף הרעה אינה נשאת חייבת ומחזירה לדוד בפרק ה פסוק יב דימוי שלו כעיני יונים: "עֵינָיו כְּיוֹנִים עַל אֲפִיקֵי מַיִם רְחֻצוֹת בְּחֶלֶב יִשְׁבוֹת עַל מְלֵאט". בסך הכל, יש שישה אזכורים של הדימוי ליונה בשיר השירים, חמישה של הרעה ואחד של הדוד. זאת, בנוסף לאזכורים רבים אחרים בתנ"ך של היונה, אם כבעל החיים עצמו כפרשת המבול (בראשית ח - ראו דברינו **יונה ועורב** בפרשת נח); אם כקרבן הכשר למזבח (ויקרא - הקרבן המינימלי של מי שאין ידו משגת לקרבן גדול יותר); ואם כדימיון בדומה לשיר השירים שהבאנו: בספר ישעיהו (פרקים לח, נט, ס) ובספר תהלים (פרקים נה, נו, סח). ועדיין לא מנינו את כל ה"יונה" וה"יונים" שבתנ"ך. ומכולם, נתמקד הפעם בדימוי היונה בחגוי הסלע שבמגילת שיר השירים אותה נקרא בשבת זו.

² המדרש פותח בציטוט מבית מדרשו של ר' ישמעאל: "תנא דבי ר' ישמעאל" ואכן מצאנו מדרש זה במכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויהי פרשה ב: "למה היו ישראל דומים באותה שעה? ליונה שברחה מפני הנץ ונכנסה לנקי הסלע, והיה נחש נושף בה.

אם תיכנס לפניו - הרי הנחש, ואם תצא לחוץ - הרי הנץ. כך היו ישראל דומים באותה שעה - הים סוגר ושונא רודף. מיד נתנו עיניהם בתפילה, עליהם מפורש בקבלה "יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה וגו'". ראו דברינו **הרם את מטך ונטה את ידך** בפרשת בשלח. נראה לנו שיש כאן מקרה אופייני של מדרש אמוראים (שיר השירים רבה) שמרחיב ומבאר מדרש תנאים (מכילתא) בדומה אולי לגמרא על המשנה, תוספתא וברייתות. ראו גם פירוש רש"י על הפסוק בשיר השירים שמביא מדרש זה בלשון שונה קצת ומסיים, בהדגשת המוטיב של רצון הקב"ה לשמוע את תפילתם של ישראל: "אמר לה הקב"ה: הראיני את מראיך את כשרון פעולתך, למי את פונה בעת צרה".

³ התחרדה היונה, או שמא אחרי שהקב"ה דיבר איתה פעם ראשונה - נעשתה מיוחסת.

⁴ החידוש במדרש זה, הוא בכך ש"יונתי בחגוי הסלע" על ים סוף איננה הראשונה וכבר קדמה לה קריאת היונה במצרים. והיה להם לבני ישראל על ים סוף, ללמוד מקריאתם הראשונה ולא עשו כן. ובעל השובך, אשר שמע כבר את קריאת היונה פעם אחת, מתאוה לשמוע אותה בשנית. וכן הוא בשיר השירים רבה פרשה ב: "ר' יהודה בשם ר' חמא דכפר תחומין: משל למלך שהיתה לו בת יחידה והיה מתאוה לשמוע שיחיתה. מה עשה הוציא כרוז ואמר: כל עמא יפקון לקמפון. כשיצאו מה עשה? רמז לעבדיו ונפלו לה פתאום בליסטיין והתחילה צווחת: אבא, אבא הצילני! אמר לה: אילו לא עשיתי לך כך, לא היית צווחת ואומרת אבא הצילני. כך, כשהיו ישראל במצרים היו המצריים משעבדין אותם והתחילו צועקין ותולין עיניהם להקב"ה ... שמע הקב"ה לתפלתן והוציאן ביד חזקה ובזרוע נטויה. והיה הקב"ה מתאוה לשמוע קולן ולא היו רוצין. מה עשה הקב"ה? חיזק לבו של פרעה ורדף אחריהם ... כתיב: ופרעה הקריב, מהו הקריב? שהקריב את ישראל לתשובה. כיון שראו אותם, תלו עיניהם להקב"ה ויצעקו לפניו, שנאמר: וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה' - כאותה צעקה שצעקו במצרים. כיון ששמע הקב"ה אמר להם: אילו עשיתי לכם כן, לא שמעתי את קולכם. על אותה שעה אמר: יונתי בחגוי הסלע וכו' - השמיעני את הקול אין כתיב כאן אלא קולך, שכבר שמעתי במצרים, וכשצעקו בני ישראל לפני הקב"ה מיד וישע ה' ביום ההוא". שימו לב ל"הבדל הדק" בין שמות רבה שם המשל הוא על בת מלכים ומלך שרוצה לשאתה לאשה, ואילו בשיר השירים רבה (הקדום יותר?) המשל הוא על מלך ונתן. איזה משני המשלים מתאר יחס חזק יותר של "יונתי בחגוי הסלע"? איזה משניהם "מאוחר" יותר? האם הבת שהתבגרה בינתיים מתביישת לצעוק לאביה?

⁵ בני ישראל כן צעקו על הים בדומה לשוועתם במצרים. ואם תאמר שזה רק בעקבות פרעה שרודף אחריהם, הרי גם במצרים עלתה שוועתם רק בעקבות העבודה הקשה. אז מה פשר הביקורת הזו? אולי משל היונה יסייע. נראה שהדרשן ציפה מבני ישראל שלאחר נס יציאת מצרים יהמו כיונה וירחשו תפילה או שירת הודיה ולא יפנו לקב"ה רק בעת צרתם. וצריך עיון נוסף בדרשה זו.

הקב"ה: לכך הייתי מבקש לשמוע קולכם, שנאמר: "יונתי בחגוי הסלע... השמיעני את קולך". "השמיעני קול" אינו אומר, אלא: "השמיעני את קולך" - אותו הקול שכבר שמעתי במצרים... כיון שהתפללו, אמר הקב"ה למשה: מה אתה עומד ומתפלל? כבר קדמה תפילתך של בני לתפילתך, שנאמר: "מה תצעק אלי".⁶

בראשית רבה פרשה מה סימן ד – היונה העקרה

ולמה נתעקרו האמהות?⁷ ר' לוי משם רבי שילא דכפר תמרתא ורבי חלבו בשם ר' יוחנן: שהקב"ה מתאוה לתפילתן ומתאוה לשיחתן, שנאמר: "יונתי בחגוי הסלע", יונתי, למה עקרת אתכם? בשביל "הראיני את מראיך השמיעני את קולך".⁸

מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק יט פסוק יז – היונה במתן תורה

"ויוצא משה את העם לקראת האלהים" - ר' יוסי יודן ברבי היה אומר: "ה' מסיני בא" (דברים לג ב) - על סיני נגלה!⁹ ואני אומר: מסיני בא לקבל בניו בשמחה. מושלו משל: למה הדבר דומה? לחתן שיצא לקראת כלה. מכבודו של יוצא אתה למד מה כבודו של נכנס.¹⁰ לכך נאמר: "ויוצא משה את העם לקראת האלקים". "ויתיצבו בתחתית ההר" - נצפפו. ועליהם מפורש בקבלה: "יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה" (שיר השירים ב יד).¹¹ ר' עקיבה אומר: אין דבר זה אמור אלא לפני הר סיני. "הראיני את מראיך" - כענין שנאמר: "ויושכם בבקר ויבן מזבח תחת ההר". "השמיעני את קולך" - כענין שנאמר: "ויענו כל העם יחדיו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה" (שמות יח ח). "כי קולך ערב" - "הטיבו כל אשר דברו" (דברים ה כד). "ומראך נאוה" - באהל מועד: "ויקראו כל העדה ויעמדו לפני ה'" (ויקרא ט ה).¹²

⁶ מדרש מאוחר זה, השייך לקבוצת מדרשי תנחומא-ילמדנו, מציג פיתוח נוסף של מוטיב היונה שראינו בשיר השירים רבה ובמכילתא לעיל (הערה 2). ראו שם איך הדרשן פותח בגבורת ישראל שרק אצל הקב"ה הם כיונה, אבל אצל אומות העולם הם "קשים כחיות". (גם יונה יכולה להיות לעתים, די תוקפנית), אבל זה עניין אחר. עכ"פ, כאן בים הם כיונה בחגוי הסלע ופוחדים מאד מפרעה. ראו שם גם הביטוי: "יפה הייתה הקרבת פרעה לישראל ממאה צומות ותפילות" - ביטוי שמזכיר את האמרה במסכת מגילה יד ע"א על סדרת טבעת אחשוורוש ונתינתה להמן שהיא אשר החזירה את ישראל למוטב, ראו שם. הקב"ה מכביד את לב פרעה על מנת שיעשה תשובה, וסוף דבר שפרעה גורם לבני ישראל לעשות תשובה. אבל נראה שתוספת החידוש העיקרית כאן, של שיר השירים רבה ושל שמות רבה (בעקבותיו?), היא החלק הראשון כאמור - היונה בחגוי הסלע שצעקה לבעל השובך עוד במצרים. ומכאן גם הסיומת, דברי הקב"ה למשה: "כבר קדמה תפילתם של בני לתפילתך", המנטרלת את הצורך בתפילתו של משה. ראו דברינו הרם את מטך וננה את ידך בפרשת בשלח. נכון שבני ישראל התמהמהו בים (ראו כל המדרשים על התנגדות כל שבט ושבט לא לקפוץ לים ראשון), והיה להם ללמוד מצעקתם בארץ מצרים שנענתה בסופו של דבר. אך יש לדונם לכך זכות, שזו לבני ישראל הפעם השנייה שהם מתפללים וכבר יש קשר ישיר בינם ובין הקב"ה. "כבר קדמה תפילתם של בני לתפילתך" - במשמעות כפולה.

⁷ שרה, רבקה ורחל היו כולן עקרות וזכו לבנים רק בשלב מאוחר בחייהן, וכך גם חנה. הדרשן לא יכול שלא לראות בכך יד מכוונת ותופעה שראוי לדרוש בה ולהסבירה. מדוע דווקא נשים צדיקות מתעקרות (ולוא באופן זמני)? בפיסקה קודמת, הדנה בבנות לוט שהתעברו מביאה ראשונה של אביהם (ומכאן מיקום הדרשה בפרשת וירא דווקא) מוצע הסבר הלך מהעולם החקלאי: "אמר ר' חנינה בן פזי: הקוצים הללו אינם מתנכשים ולא נזרעים, מאיליהם הן יוצאים, מתמרים ועולים. החיטה הזו. כמה צער וכמה יגיעה עד שלא תעלה". קוצים ועשבים שוטים גדלים מעצמם. מאכל הראוי לבני אדם - רק בטרחה גדולה. האם זה טבע העולם (אנטרופיה) או שמה תוצאת חטא גן עדן?

⁸ מעשה אמהות, סימן לבנים ובנות. הרי לנו שרצונו של הקב"ה לשמוע תפילה ותחנונים (וזעקה וצעקה) מקורה באמהות האומה (ומהאבות נראה להוסיף לעניין את יצחק). אגב העניין, ראו סיבה נוספת לעקרות האמהות שם: "רבי עזריה משום ר' יוחנן בר פפא: כדי שיהיו מתרפקות על בעליהן בנויין". ראו כל המדרש באריכות והרחבה בשיר השירים רבה בו אנו עומדים, פרשה ב (וילנא סימן ח, דונסקי סימן לב) ושם, בניגוד למדרשים אחרים, שרה נעשתה פחות יפה לאחר הולדת יצחק.

⁹ הוא שואל: כיצד זה ה' בא מסיני? הוא בא אל סיני, הוא נגלה על סיני, אבל לא בא מסיני! ותשובתו שהוא בא מסיני לקראת עם ישראל. לאחר שכבר בא אל סיני, הייתה ביאה נוספת כחתן לקראת כלה כפי שהוא ממשיך ומסביר.

¹⁰ ראו מסכת ביכורים פרק ג משנה ג בטקס הבאת הביכורים: "הפחות הסגנים והגזברים יוצאים לקראתם לפי כבוד הנכנסים היו יוצאים". והנכנסים כאן הם עם ישראל המכונסים לרגלי ההר ומצפים לבואו של החתן הוא הקב"ה.

¹¹ ההתייצבות תחת ההר, לרגלי ההר, הייתה אירוע חגיגי של שמחה כמו שמחת כלולות: חתן לקראת כלה - מנקודת ראות הקב"ה, כלה לקראת חתן - מנקודת עם ישראל. כנסת ישראל. "שמחתה של תורה" בלשון הפסיקתא (פסיקתא דרב כהנא פרשה יב). ראו מדרש זוטא - שיר השירים (בבב) פרשה ב: "יונתי בחגוי הסלע - זו עמידתם לפני הר סיני, כמה שנאמר ויתיצבו בתחתית ההר (שמות יז). משל למה הדבר דומה? למלך שהוא מבקש אשה, שלח שתינשא לו, קבלה עליה. אמר המלך לראותה, ראה אותה, אמר לה: דברי ואני שומע דבריך, והיתה מדברת באזני המלך, והיה קולה ערב". ובמסכת תענית פרק ד משנה ח שנינו: "ביום חתונתו זו מתן תורה". אגב, הביטוי "חתן לקראת כלה" מציין גם את שפעת הגשם. ראו ברכות נט ע"ב: "מאימתי מברכין על הגשמים - משיצא חתן לקראת כלה". ראו פירוש רש"י שם. תורה ומים (מחלקי המים), הכל באירוע משמח וחגיגי ואין שום זכר ליונה שבמצוקה.

¹² הדרשן הדורש את "יונתי בחגוי הסלע", על מתן תורה, בניגוד לדרשות אחרות שראינו ונראה, הוא ר' עקיבא. שימו לב שהוא לא מביא את הפסוק בשמות כד ז: "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע", אלא את הפסוק שלפני מתן תורה, שמות יח ט: "... כל אשר דבר ה' נעשה". זהו "הראיני את מראיך, השמיעני את קולך". ושוב, בשיר השירים רבה שם כבר מוזכר הפסוק "נעשה ונשמע": "רבי עקיבא פתר קרייה (פירש את הפסוק) בישראל בשעה שעמדו לפני הר סיני: יונתי בחגוי הסלע - שהיו תבוין בסתרו של סיני, הראיני וגומר, שנאמר וכל העם רואים את הקולות. השמיעני את קולך - זה קול שלפני הדברות, שנאמר (שמות כ"ד) כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. כי קולך ערב - זה קול שלאחר הדברות, שנאמר (דברים ה) וישמע ה' את קול דבריכם וגו' הטיבו כל אשר דברו... ומראך נאוה - שנאמר (שמות כ) וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק". במכילתא: "נעשה". בשיר השירים רבה: "נעשה ונשמע". האם זה שוב

מכילתא דרבי ישמעאל יתרו מס' דבחדש פרשה ג – היונה תחת ההר

"ויתיצבו בתחתית ההר" - מלמד שנתלש ההר ממקומו, וקרבו ועמדו תחת ההר, שנאמר: "ותקרבו ותעמדו תחת ההר" (דברים ד יא). עליהם מפורש בקבלה: "יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה הראיני את מראיך השמיעני את קולך כי קולך ערב ומראיך נאוה" (שיר השירים ב יד). "הראיני את מראיך" - אלו שתיים עשרה מצבה לשנים עשר שבטי ישראל; "השמיעני את קולך" - אלו עשרת הדברות; "כי קולך ערב" - לאחר הדברות; "ומראך נאוה" - "ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה'" (ויקרא ט ה).¹³

שיר השירים רבה פרשה ב, וילנא סימן ב, דונסקי סימן ל – היונה במקדש ובבית המדרש¹⁴

רבי יוסי הגלילי פתר קרייה במלכויות, יונתי בחגוי הסלע, שחבויין בסתרן של מלכויות.¹⁵ הראיני את מראיך - זה התלמוד, השמיעני את קולך - זה מעשה הטוב. וכבר נמנו פעם אחת בבית עליית ערים בלוד¹⁶ ואמרו: מי גדול התלמוד או המעשה? ר' טרפון אומר: גדול הוא המעשה, ר' עקיבא אומר: גדול הוא התלמוד. נמנו וגמרו: גדול הוא התלמוד שמביא לידי מעשה. "כי קולך ערב" - זה התלמוד, "ומראך נאוה" - זה מעשה הטוב.¹⁷

רבי הונא ור' אחא בשם רבי אחא בר חנינא פתרי קרייה על דעתיה דרבי מאיר באהל מועד. "יונתי בחגוי הסלע" - שחבויין בסתר אהל מועד. "הראיני את מראיך", שנאמר (ויקרא ח'): "ותקהל העדה אל פתח אהל מועד". "השמיעני את קולך" - (שם ט') "וירא כל העם וירונו", שירה נאה אמרו על ידי שראו דבר חדש, לפיכך אמרו שירה חדשה. "כי קולך ערב" - זה השיר, ומראך נאוה, שנאמר (שם) ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה'.¹⁸ אמר ר' תנחומא: אינון פתרון לה על דעתיה דר' מאיר באהל מועד, אף אנא נפתרינה על דעתיה דרבנן בבית העולמים.¹⁹ "יונתי בחגוי הסלע" - שהיו חבויין בסתר בית עולמים. "הראיני את מראיך" - הא מה דאת אמרת (מלכים א ח): "אז יקהל שלמה". "השמיעני את קולך" - הא מה דאת אמרת (דברי הימים ב ה): "ויהי כאחד למחצצרים ולמשוררים קול אחד". .... ר' אבין בשם ר' אבא כהן בן דליה אמר: כתיב (שמות יט): "ויענו כל העם

פיתוח מדרש אמוראי מול תנאי? כך או כך, שימו לב לקול היונה הוא קול העם במעמד הר סיני! במקרא, "קולות וברקים" מלמעלה, אך המדרש מדגיש את קולם של בני ישראל "מלמטה", הוא קולה של היונה ושל הכלה שאליה מתאוה החתן.

¹³ היונה בחגוי הסלע כבר איננו מראה כ"כ נלבב ומשמח כמו במדרש מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי שראינו לעיל. הסלע עומד מעל ראש היונה ונראה מאיים עליה. חזרנו לדימוי היונה הלחוצה לפני קריעת ים סוף בשיר השירים רבה ובמכילתא דרבי ישמעאל בהם פתחנו. אלא ששם בעל השו"ב הציל את היונה וקרע את היס. ואילו כאן בעל השו"ב הוא שמלחיץ את היונה בהר העצום ובסלע התורה שנתלשו ממקומם ומרחפים באוויר. ומה שמזכיר כמובן את האמרה הידועה במסכת שבת פח ע"א: "כפה עליהם הר כגיגית". יש שרואים במכילתא זו - מדרש תנאים זה - את מקור הרעיון של מתן תורה בכפיה ודמות הר סיני שעומד ומאיים על הר בני ישראל (הדרשה במסכת שבת היא דרשה אמוראית). אך יש לשים לב שנוסח זה של המכילתא רחוק מאד מהנוסחים שם. ראו בגמרא שבת שם שנשמעתם פרוחה בין דיבר לדיבר. ובגמרא עבודה זרה ע"ב דרשת רב דימי בר חמא: "אם אתם מקבלים את התורה - מוטב, ואם לאו - שם תהא קבורתכם". ואילו כאן, המשך הדרשה נראה מרוכך למדי: "הראיני את מראיך - אלו שתיים עשרה מצבה לשנים עשר שבטי ישראל; השמיעני את קולך - אלו עשרת הדברות; כי קולך ערב - לאחר הדברות וכו'". ראו במיוחד הריכוך שמסתמך על קרבה נוספת של העם, הפעם בספר ויקרא בחנוכת המשכן: "ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה'". אם אכן כאן הוא המקור, הרי לנו שוב הרחבה של דרשה תנאית בידי אמוראים שבמקרה זה (רב דימי בר חמא) לקחו את כל העניין לחומרה רבה.

¹⁴ נסיים בשיר השירים רבה בו פתחנו ונראה עוד כמה דעות ודרשות על "יונתי בחגוי הסלע". באמת, יכולנו להביא את פרשה ב של שיר השירים רבה כסדרה, בלי לקפוץ למדרשים אחרים, אך נמשכנו אחרי השוואות מדרשי תנאים ואמוראים, אמוראים מוקדמים ואמוראים מאוחרים ואולי בלבנו קצת את הקורא. מכלל דרשה במרוצה ובשטפה יצאנו ואל היכל המחקר לא נכנסנו ושמא יצא שכרנו בהפסדנו. אך הקורא החרוץ מוזמן לעיין בשיר השירים רבה גופו וליהנות מהיונה המתחבאת שם בחגוי הסלע וּמְקוֹרְהָ עלה טרף, דרשות מקור נוספות נאות ומתוקות בפיה ובמקורה.

¹⁵ מוטיב המלכויות מחזיר אותנו לתחילת המדרש, למוטיב של גבורת ישראל שרק אצל הקב"ה הם כיונה, אבל אצל אומות העולם הם "קשים כחיות": "אמר הקב"ה: קורא אני לישראל יונה ... אצלי הם כיונה אבל אצל אומות העולם כמין חיות דכתיב (בראשית מ"ט): "גור אריה יהודה, נפתלי אילה שלוחה, יהי דן נחש עלי דרך, בנימין זאב יטרף". אבל פה נראה שהיונה בחגוי הסלע, מתחבאת מהחיות - הן המלכויות, והדמיון הוא דווקא לנשיק הסלע, לנחש ולנץ.

¹⁶ נוסחאות שונות יש למקום בו נועדו ונמנו החכמים: עליית ערים או ארים, עריס או אריס ובמקבילה במסכת קידושין מ ע"ב: "בית נתזה בלוד".

¹⁷ ראו מקבילה (מקור?) במסכת קידושין דף מ ע"ב: "וכבר היה רבי טרפון וקנים מסובין בעליית בית נתזה בלוד, נשאלה שאילה זו בפניהם: תלמוד גדול או מעשה גדול? נענה רבי טרפון ואמר: מעשה גדול, נענה ר"ע ואמר: תלמוד גדול, נענו כולם ואמרו: תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה". ראו הדף [תלמוד או מעשה](#) בפרשת ואתחנן שהקדשנו לנושא זה. התוספת אצלנו היא החיבור לפסוק "קולך ערב ומאך נאוה". ויש עוד לשאול אם כל זה הוא דרשה חדשה או המשך ישיר ועניין אחד עם דרשת ר' יוסי הגלילי שיונתי בחגוי הסלע היא כנסת ישראל שחבוייה בסתרן של מלכויות. אולי מרגע שאבדנו עצמאותנו, ואנו חיים בצלן ובחסדן של מלכויות, אין לנו אלא לימוד תורה וקיום מצוותיה ומעשים טובים.

¹⁸ על הפלא של כינוס כל העדה בפתח אוהל מועד, כבר דרשו בויקרא רבה י ט פרשת צו: "אמר רבי לעזר: כל ישראל ששים ריבוא ואתה אומר: "הקהל אל פתח אהל מועד"? אלא זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה". ראו דברינו [מועט המחזיק את המרובה](#) בפרשת צו. ושוב חוזר הדימוי של היונים המצטופפות (מכילתא דרשב"י לעיל) שוודאי הכיר הדרשן מהתבוננות בטבע.

¹⁹ תרגום: מה שהם פתרו באוהל מועד (דרשו על אוהל מועד), אנחנו נפתרו בבית עולמים. שזו דרך מליצית לומר: "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו". ר' מאיר הביט אחורה בגעגועים ואנו מביטים קדימה בתקווה ובאמונה.

יחדיו", וכתוב (שם כד): "ויען כל העם קול אחד ויאמרו" - עד איכן עמד להם אותו הקול? עד "ויהי כאחד למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד" (דברי הימים ב ה יב).²⁰ "כי קולך ערב" - זה השיר, "ומראך נאוה" - אלו הקרבנות, הא מה דאת אמרת (מלכים א ח): "וַיִּזְבַּח שְׁלֹמֹה אֶת זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר זָבַח לַה' בְּקָר וּכְבִי" (מלכים א ח ג) -

אי זה בקר? "את ארבע העגלות ואת שמונת הבקר" (במדבר ז ח).²¹ ר' אליהו פתר קרייה בעולי רגלים. "הראיני את מראיך" - אלו עולי רגלים, שנאמר (דברים ט"ז): "שלוש פעמים בשנה יראה וגו'". "השמיעני את קולך" - זה קריאת ההלל בנועם. בשעה שישראל קורין את ההלל קולן עולה למרום. מתלא אמר: פסחא בבייתא והלילא מתברא אברייהא.²² "כי קולך ערב" - זה השיר, "ומראך נאוה" - זה הדוכן.²³

שבת שלום ומועדים לשמחה מחלקי המים

מים אחרונים: ועדיין לא דרשנו בשאר פסוקי היונים של שיר השירים: "עיניך יונים", "יונתי תמת" ועוד. נצפין אפיקומן לשנה הבאה, כעת כזאת כולנו חיים.

²⁰ בחנוכת מקדש שלמה.

²¹ ר' אבין בשם ר' אבא כהן מציג שיטה משלבת ומחברת בין אוהל מועד ומקדש שלמה. אותו הקול שנשמע בחנוכת המשכן לא פסק ונמשך עד הקול בחנוכת בית המקדש. ובכלל עשרים ושניים אלף הבקר שהקריב שלמה בחנוכת המקדש, פשיטא שנכללו גם שמונת הבקר שהביאו הנשיאים בחנוכת המשכן. ואין לנו אלא להשתומם או אולי להתפעל מכוחו של הדרשן לגשר על פני יותר מארבע מאות שנים של תקופת יהושע, השופטים ("איש כל הישר בעיניו), שמואל, שאול, גם כל ימי משכן שילה ע"י משיכת הקול ושמונה בני בקר. אין ספק שהדרשן הכיר היטב תקופה ארוכה זו בתולדות ישראל, על עליותיה ומורדותיה, ונראה שהוא מבקש לסוכך עליה בדרשה נאה וללמד אותנו פרק באופן שבו ניתן להביט על ההיסטוריה בראייה וברייעה רחבות.

²² תרגום (בעזרת דונסקי): המשל אומר: פסח כזית, והלל משבר את הגנות. ראו תיאור אמירת הלל והמשל המקביל בגמרא פסחים פה ע"ב: "כזיתא פסחא והלילא פקע איגרא". מפרש ברש"י שם: "כזיתא פסחא - חבורות גדולות היו נמנין עד שלא היה הפסח מגיע לכל אחד כי אם כזית מן הפסח. והלילא פקע איגרא - לקול המולת ההמון מההלל דומין כאילו הגיין מתבקעים שהיו אומרים ההלל על הפסח, כדתנן לקמן (צה א): הראשון טעון הלל על אכילתו". ראו דברינו [שירת הפסח](#) בחג הפסח.

²³ אם חשבנו לסיים במשפט הקודם בחג הפסח בו קוראים את מגילת שיר השירים, בא משפט סיום זה ומביא אותנו לימינו: לשיר ולדוכן ששרדו מעבודת המקדש.